

geen fascist, want hij heeft geen ideologie en hij heeft geen volk nodig om de macht te veroveren – dus ook geen echt ‘spectacle of power’ zoals een partijdag.

Deze *Richard III* verraaft, explicieter dan *Romeo + Juliet*, nog een behoefte aan narratieve eenheid – een fictieve burgeroorlog in de jaren '30 – maar ontsnapt op de cruciale momenten aan de dwang van de stijl. Zo vertelt de drugverslaving van koningin Anne – Kirstin Scott-Thomas is gelukkig géén Lolita – een verhaal waar de koning die haar verleidde geen uitstaans mee heeft. De taal van Shakespeare creëert afstand, maar de spelers genieten nooit van hun eigen retoriek, de camera gunt hen daarvoor geen tijd en ruimte. De camera tast wel hun lichaam af, valt hen lastig, laat hen zweten en zuchten.

Loncraines *Richard III* is een film zoals Dennis Potter die kon geschreven hebben, en niet alleen omwille van de blanke jazz en een acteur als Jim Carter (de vader uit *The singing detective*). Typisch Potter is de soepele en bedeneerde vermenging van vloeiende vertelling – de feuilletonstijl van Shakespeare – met momenten van reflectie, waarin het geluid de betekenis bepaalt, vooral de eenzaamheid van

Richards weg naar de macht. En het feit dat iedereen, zelfs de schaamteloze tiran, zich tegelijk schaamt voor die opdringerige camera maar er tegelijk heimelijk op verliefd is, net zoals die verlegen jongens uit *Lipstick on your collar*.

De ‘klassieke’ Shakespeare-films van de laatste jaren, zoals Trevor Nunns *Twelfth Night*, Branaghs *Much ado about nothing* of Zeffirelli's *Hamlet* heb ik met opzet niet bij dit verhaal over *film* betrokken: dat zijn hoogstens duurdere versies van de BVC-spektakels, eind jaren '70. Het geschetste beeld is dus onvolledig. Maar het is voor mij wel duidelijk dat niemand Shakespeare nog zinvol kan verfilmen zonder zich aan hem te ‘vergrijpen’: het is zelfs een noodzakelijke voorwaarde geworden. Branaghs *Hamlet* toont in zekere zin zelfs dat wie zich met de oude interpretatieproblemen bezighoudt en deze al te subtiel oplost, terwijl hij de klassieke centrale positie van de Hamlet-figuur intact laat, een belachelijk spektakel aflevert. Dramaturgische geslotenheid in de geest van professor Dover Wilson, die voor elke contradictie een oplossing bedacht, gekoppeld aan extreem narcisme: ondanks de visuele rijkdom ontstaat er geen film die naam waardig.

Gebrek aan respect is nodig, ofwel door het beeld te laten vloeken met de tekst (*Romeo + Juliet*, ofwel door monologen te schrappen en zo het feuilleton-karakter van een koningsdrama extreem aan te scherpen (*Richard III*). Een film, net zo min als een toneelproductie, is nooit representatief voor een Shakespearetekst, omdat er niet zoiets als een representatieve verhouding tussen tekst en opvoering kan bestaan. De tekst heeft geen intrinsieke waarheid en een goede voorstelling heeft evenmin prementies in die richting. Je kan hoogstens beide gegevens, die door de verwijzing naar Shakespeare met elkaar verwant zijn, naast elkaar leggen en voorlopig beslissen welk verhaal en welke taal je het meest overtuigt. Maar geen van beiden heeft definitief gelijk, de ouderdom van de tekst is een misplaatst gezagsargument. De ruzie tussen Shakespearologen en eigenzinnige filmmakers heeft evenveel belang als het oorlogje tussen scenarist Quentin Tarantino en regisseur Oliver Stone over *Natural born killers*: een uiterst beperkte amusementswaarde voor intellectuele en journalistieke snobs.

Richard III - Richard Loncraine

